

<https://hmarochos.kiev.ua/2025/02/10/yak-ukrayina-vidpovidaye-na-zhytlovu-kryzu-rozbyrayemos-z-programamy-ta-inicziatyvamy/> (дата звернення: 22.11.2025).

2. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 23.02.2023 № 2923-IX (станом на 11 грудня 2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text> (дата звернення: 15.11.2025).

3. Про затвердження Порядку надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2023 № 600: станом на 19 вересня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600-2023-п#Text> (дата звернення: 15.11.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-580-1-8>

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ НЕДОПУЩЕННЯ ТА ВІДСТОРОНЕННЯ СПОРТСМЕНІВ/КОМАНД ВІД УЧАСТІ В ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГРАХ

Донець Антон Геннадійович

кандидат юридичних наук, доцент,

асистент кафедри цивільного права, провідний спеціаліст

Центр спортивного права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Від тривалого відсторонення Південної Африки за політику апартеїду до обмежень участі югославських спортсменів під час санкцій РБ ООН у 1992 році, спорт регулярно ставав тим полем, де етичні принципи й правові норми набували практичного виміру. Паралельно формувалася власна нормативна екосистема: Олімпійська хартія (надалі – Хартія) та статuti міжнародних федерацій, кодекси та регламенти, рішення спортивного арбітражу. Ця система була покликана забезпечити передбачуваність процедур, пропорційність санкцій і можливість судового перегляду, зокрема через Спортивний арбітражний

суд (CAS), що зрештою підвищило легітимність спортивної дипломатії як інструмента міжнародної комунікації та впливу.

Сьогодні значення спортивної дипломатії різко зросло на тлі повномасштабної російської агресії проти України. Спортивні організації опинилися перед необхідністю швидких і юридично бездоганих рішень про недопущення національних федерацій, команд і офіційних осіб агресора до міжнародних змагань, а також щодо умов індивідуального нейтрального статусу спортсменів. Статутні повноваження федерацій (*suspension/expulsion*), механізми Хартії (санкції, у т.ч. Rule 59), антидопінговий режим та спеціальні «захисні» інструменти у разі війни чи загроз безпеці утворюють правову рамку, в межах якої ухвалюються рішення про відсторонення спортсменів та команд. Життєздатність цих меж підтверджується арбітражною практикою: спортивні судові інституції визнали правомірність низки колективних недопусків як тимчасових, необхідних і пропорційних для збереження цілісності турнірів.

Водночас, окрім агресії, існують й інші передумови недопущення або відсторонення: системні антидопінгові порушення, порушення автономії спорту та втручання держави у діяльність НОКів/федерацій, дискримінаційні практики, загрози безпеці й публічному порядку. Саме поєднання універсальних принципів (права людини, недискримінація, автономія) з галузевими нормами спорту дозволяє федераціям діяти швидко, але в межах права: забезпечувати право бути вислуханим, визначати чіткі критерії і строки санкцій, передбачати процедури перегляду рішення, а в окремих випадках – створювати індивідуальні механізми допуску для спортсменів, не пов'язаних із порушеннями.

В межах дослідження було проаналізовано більше 30 випадків недопущення/відсторонення учасників Олімпійських ігор та така ж кількість випадків, які стосуються неолімпійських міжнародних змагань. Даними випадками не вичерпується увесь загал подібних справ, однак така вибірка дає можливість охопити практично увесь спектр передумов та підстав застосування таких механізмів. Виявлені емпіричні тенденції недопущення та відсторонення учасників пояснюються не стільки плинним політичним контекстом, скільки наявністю стійких правових рамок, які формують автономний правопорядок спорту. Інакше кажучи, політичні чинники лише актуалізують застосування вже закріплених норм, тоді як зміст і межі реагування визначаються, передусім, Олімпійською хартією Міжнародного олімпійського комітету, кодексами та статутами міжнародних федерацій, а також судовою практикою Спортивного арбітражного суду.

Ключові положення Хартії задають «скелет» санкційної системи. По-перше, Правило 59 виконує функцію процесуальної «парасольки»,

що дозволяє застосовувати як індивідуальні, так і колективні заходи впливу – від відсторонення окремих осіб до призупинення діяльності національних організацій і виключення зі змагань. По-друге, Правило 27 разом із Положеннями до Правил 27–28 закріплюють принцип автономії Національних олімпійських комітетів та пряму заборону державного втручання у їхню діяльність. По-третє, Фундаментальні принципи Олімпізму і Правило 2 Хартії конкретизують матеріальні орієнтири санкційної політики – недискримінацію, чесну гру (fair play), гендерну рівність. Нарешті, Правило 61 Хартії визначає арбітражну підсудність спорів до САС, забезпечуючи незалежний судовий контроль і єдність правозастосування.

Антидопінгова підсистема становить окремий, але інтегрований блок *lex sportiva*. Його ядром є Всесвітній антидопінговий кодекс та Міжнародний стандарт відповідності Кодексу для підписантів. Ці акти імплементуються у правила МОК та міжнародних федерацій і, у разі спорів, підлягають апеляційному контролю САС. Таким чином, антидопінгові норми не лише встановлюють зміст заборон і санкцій, а й уніфікують процедурні гарантії (належний процес, право бути вислуханим), що підвищує передбачуваність результату.

Сформульовані в Хартії та регламентах норми відповідають на запитання «що дозволено». Наступне запитання – «чому» саме в конкретній ситуації допускається обмеження допуску – розкривається через типові матеріальні підстави, які МОК і міжнародні федерації визнають достатніми для втручання в інтересах цілісності змагань. **Безпека, війна та надзвичайні обставини.** Правова база – Правило 59 (Хартії), резолюції Генеральної Асамблеї ООН про Олімпійське перемир'я, а також у федераціях – положення про форс-мажор та непередбачені випадки і невідкладні повноваження. **Апартеїд, расова та інша дискримінація.** Матеріальною підставою виступають Фундаментальні принципи Олімпізму і Правило 2 Хартії. **Санкції Ради Безпеки ООН.** За умов Резолюції РБ ООН № 757 (1992) МОК і федерації були зобов'язані адаптувати формат участі спортсменів, запровадивши індивідуальний нейтральний статус без державної символіки (Барселона-1992). Тут *lex sportiva* інтегрується з імперативами міжнародного публічного права. **Антидопінг** і колективні наслідки. Обов'язковість імплементації Кодексу WADA й пов'язаних стандартів дозволила у виняткових випадках застосовувати колективні обмеження. **Державне втручання та автономія спорту.** Правило 27 Хартії і Положення до Правил 27–28 передбачають, що державне втручання у виборні та управлінські процеси НОК/федерацій є підставою для санкцій за Правилом 59 Хартії. **Несанкціоновані змагання GANEFO.** Ігри нових незалежних сил (Games of the New Emerging Forces), були

спортивними змаганнями, організованими Індонезією в 1963 році як політична альтернатива Олімпійським іграм. На той момент існували так звані правила придатності та відповідності (eligibility) МОК у 1960-х дозволяли дисциплінарні наслідки за участь у паралельних, несанкціонованих іграх. **Невизнання/політичний статус.** Компетенція МОК щодо визнання або позбавлення визнання НОК (у поєднанні з Правилом 59) дає змогу реагувати на ситуації, коли існування або політика органу суперечать основоположним принципам. **Порушення обов'язків НОК/права людини.** Правило 27.3 Хартії покладає на НОК обов'язок брати участь в Іграх, а Правило 2.7 фокусується на гендерній рівності.

Щоб зазначені матеріальні підстави трансформувалися у валідні та стійкі рішення, необхідна інституційна відповідність – компетентні органи, належна процедура і прозоре мотивування. **Сесія МОК** (the Session). Це вищий орган, що ухвалює рішення щодо визнання, призупинення чи позбавлення визнання НОК та затверджує зміни до Хартії. **Виконавчий комітет МОК** (Executive Board, EB). Саме EB забезпечує оперативне реагування: призупинення НОК, недопуск делегацій/команд, запровадження нейтрального статусу (neutral status). **Дисциплінарна комісія МОК** (Disciplinary Commission, DC). DC проводить слухання, збирає докази, формує висновок для EB або ухвалює остаточні рішення за делегуванням, зокрема в індивідуальних справах про порушення (антидопінг, етичні кейси). Ілюстративними є справи Сочі-2014, де застосовано дискваліфікації та позбавлення медалей.

Таким чином, санкційна система МОК – це не ad hoc-реакція на політичні імпульси, а інституційно та нормативно вмотивований механізм, що поєднує превентивні цілі (безпека, цілісність, репутація) із процесуальними гарантіями (право бути вислуханим, пропорційність, можливість арбітражного перегляду). Саме ця комбінація забезпечує не лише оперативність, а й легітимність рішень про недопуск і відсторонення у глобальному спортивному правопорядку.

Однак, незважаючи на численні випадки відсторонення або недопущення спортсменів та національних команд до олімпійських ігор та інших міжнародних змагань, на тривалу історію застосування подібних санкцій, кейси останніх років, переважно пов'язані з участю рос та білоруських спортсменів свідчать про системні проблеми в цій царині.

По-перше, відсутність чітких критеріїв та підстав для застосування таких санкцій. Більш-менш, конкретно можна говорити про порушення Антидопінгових правил та деяких правил Олімпійської хартії, зокрема, щодо не дискримінації, невтручання в діяльність НОКів. Незважаючи на усталений принцип встановлення перемир'я під час Олімпійських ігор, що декларується на міжнародному рівні перед кожними

змаганнями, за порушення цього принципу практична жодна країна не була відсторонена (крім Югославії (певною мірою). У випадку провадження агресії відсутні прямі та конкретні норми, як в Олімпійській хартії так і в інших документах, щодо накладання санкцій в галузі міжнародного спорту на державу агресора.

По-друге, процедура. Незважаючи на те, що процедурні моменти більш-менш чітко визначені в статутних документах міжнародних спортивних федерацій та асоціацій, компетенції органів, які зокрема були, зазначені в доповіді, визначені дуже широко. Можна умовно сформулювати наступне правило: «відповідний орган має право діяти на свій розгляд у будь-яких випадках та застосовувати майже будь які заходи». В більшості випадків розгляд та прийняття таких рішень залежить від персон, особистостей, які входять до того чи іншого органу.

Вбачається за необхідне удосконалити відповідні механізми: розробити чіткіші критерії для застосування санкцій та впровадження механізмів невідворотності таких санкцій.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-580-1-9>

ДО ПИТАННЯ ДІЄВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ У ПРОТИДІЇ ЗЛОВЖИВАННЮ ПРАВОМ

Зленко Сергій Миколайович

*аспірант кафедри правосуддя та філософії
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

За приписом частини першої статті 44 ЦПК України учасники судового процесу та їхні представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами; зловживання процесуальними правами не допускається. Неприпустимість зловживання процесуальними правами додатково закріплено законодавцем в якості однієї з основних засад цивільного судочинства (п. 11 ч. 3 ст. 2 ЦПК України) [1].

Одночасно ЦК України передбачено, що при здійсненні своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб; не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах (ч. 2, 3 ст. 13 ЦК України). При цьому, у випадку недодержання